

una via més culta de baix llatí, que donà aquell *trep-
num*.

La terminació *-ovon* era àtona en grec, però aquest *trep-
panum* no fou llatinitzat en l'Antiguitat (altrament la *-p-* s'hauria sonoritzat), i no comptant llavors ja per res la quantitat, és natural, que almenys en forma predominant, fos assimilat a la terminació llatina *-ANUM* (sempre tònica: en llatí recordem que *λ* breu es convertia en *ι*). El canvi de la *σ* grega llarga en *e*, es podria explicar en rigor en l'època hel·lenística en què hi va haver la pronúncia de *υ* com a *ö* (recordem les variants de *βυτύrum* 'mantega') però és més probable que sigui una alteració del baix llatí, per confusió mig-sàvia amb l'arrel de *τρέπω*, 'jo giro', o amb l'arrel romàno-germànica *TREPP-* 'trepitjar'; una contaminació diferent presenten l'it. *tràpano* i el logud. *tràbanu*.

Resta el dubte de si el cat. *trepap* no podria ser descendent directe del verb *τρέπῶν* (que almenys apareix com a grec en glosses llatino-gregues, V. l'índex del *CGL* VII). Però això és molt menys probable: un hel·lenisme directe d'un verb tan important s'hauria perpetuat en altres llengües romàniques, i no apareixeria limitat al català. Les anomalies que presenten la manca de sonorització, i el canvi de la *σ*, es comprenen més fàcilment amb una creació catalana, o si es vol pireno-romànica, a base de *trep-panum*, que no per l'herència directa del grec, en un mot tan important com és un verb. El fet que *trepap*, participi, fent joc amb el (pseudo) participi *trepant*, sigui més antic i incomparablement més freqüent en la documentació, que el verb *trepap*, no deixa de corroborar aquesta tesi.

DERIV.: *Trepa* [1205]: «arma cum *trepis*» a. 1205 (*Cart.* de St. Cugat III, p. 376); «so vengud a conte ab A. Isarn, per deuta que li devia, que roman a pacar 40 et i sol., et 4 et 12 mazmodinas; et Na Ramonna que o pac, et A. Isarn que trada (?) una carniza (?) complida et 2 *trepas* que él té et lex aquellas mazmodinas a Na Ramonna», Ribag. a. 1237 (*BABL* VII, 179). *Trepes* guarniments dels cavalls armats: «aquels qui no avien cubertes de caval ne *trepes*, feeren, la nuyt, cubertes, de cubertors e de vànoves, e *trepes* de lansols e senyeres», en Desclot (*NCl.* II, 143, 18; 142.24). «Un purdomaç de drap de lana scura --- ab *trepes* de drap negre a l'entorn e als muscles», inv. de 1430 de Torredembarra (*DAG.* VI, 261a, on *tupa* és err. tip., cf. VIII, 130). V. supra les cites de JoMartorell i dels *Eiximplis*.

Altrament segueix ben freqüent després de l'E. Mj.: «Ès estat concordat que en tots los personatges hagen a fer los fresos de or --- e les diaden , *trepes*, tot de or fi» Cervera a. 1500 (*BABL* XI, 100); «vasquinyes de domàs --- *trepes* de calses, y són cusides a totes les ubertures de les *trepes*» a. 1613 (*DAG.* VIII, 185). Dins un seguit de comparacions metafòriques: «Allí veureu pinta de molta prudència, / colors ben posades, acceptes a Déu, / y divinals trajos, lligats de sciència, / *trepes* de justícia, vestits de clemència: / y axí <a>ls galants àngels molt agradareu», Benet Espanyol a. 1541 (*JMBover*, *BiEscrBal.* I, 255.1.9). En la tradició lexi-

cogràfica, després de Busa-N. (supra), des d'OPou: «L'ARBRE --- les fulles --- les *trepes* de les fulles: crena», «adobar los plecs --- lo rivet: limbus; les *trepes* o entorns dels rivets: *fimbria*, *lacinia*; *flocadures* --- les *trepes*: *caesura*, *inscissura*», OPou (*ThPu.*, 308).

Avui encara es manté en diverses aplicacions tècniques, especials o figurades: p. ex. 'boquera oberta en un canal' («van fer una *trépà* al canal i ---»: al d'Urgell, Puigverd, 1964); «estarcido o pauta que se usa colocándolo sobre la pieza a pintar y aplicando encima la pintura de manera que ésta pasa a la pieza determinándose por los calados de la pauta o estarcido», Almela, *Vocab. de la Cerám. de Manises*.

En fi també hi ha, partint d'aquí, l'ús familiar, tan viu en tot el català oriental, com a terme pintoresc per 'gent' o bé una 'colla de gent', múrria o mirada irònicament: «Obehiu-me! --- a sos llanseros / crida 'l comte, roig com flames / --- / cantant ab veu com de grill / s'estava ab aquella *trepa* / ---», Pitarrà, en la paròdia dels «guerreros» de *II Profeta* (*Gatades* II, 275); «blincant y donant alarits pujarem al pis de la Madrona. —Ara és aquí la *trepa!* —exclamà el mestre de cases», Pons Mass. (*Colla del C.* IX, 118); veg. a I, 756b55 el passatge de Coromines, on la «*trepa* de brètols» és una colla de barrilaires que fan una pesadíssima broma d'aires còmics.

No prenguem seriosament el superficial acudit dels qui separen aquest mot afectiu *trepa* del cat. *trepa* ben conegut, com fa *AlcM*, que ja entén malament el matís: no es tracta de «gent menyspreable»: res de seriós en aquest mot. El que diem sempre és «aquella *trepa...*» en to d'indulgent i agradolça desaprovació (ningú no parlaria d'una *trepa* de lladres, d'estafadors, de mendicants, de gitanos): es tracta naturalment d'un ús figurat, irònic, del terme ornamental, una mica com si diguéssim aquell farballà, aquella filigrana (que «adorna» la collectivitat), com guinyant l'ull; cf. especialment l'acc. § 4 de *trepa* en *AlcM* 'full de paper per estergir --- modelo', § 2 'mena d'adorn o guarnició ---'.

Vindria a ser com dir 'brava guarnició, valent model, que n'hi ha...!'. L'explicació pseudo-etimològica d'*AlcM*: «de *tropa*, amb la vocal tònica canviada per analogia ---» per influència de què? «de *trapella!*» «Fonètica» de joc de mans, prestidigitació no «fònica» sinó, diríem «lletrística»: e? o? no ve d'un pam... El que ja no negaria del tot és que hi pogués contribuir poc o molt la família de *trepejar*, *trepinyar*, cast. ant. *trepap* 'ballar, fer acrobatisme' (cf. p. ex. *DECH* V, 622a41, 53, 59, 623a15 i n. 4). I concedim que el paralelisme formal del mot amb *tropa* pogué ajudar a la consolidació del terme a manera de «floreig verbal».

A Vic troba el *DAG.* una variant *trépola* (deguda a contaminació de *trápola* *TRAPA*). *Trep* «trenc» [1597, *DAG.*; Lab. 1840]: 'perforació d'una superfície dura': «vejé a son fill bregant per a traure a fora la cama, que tenia enfonzada dins un forat de cup: la llosa que devia tapar-lo s'havia escantellat temps ha, presentant un *trep* triangular, capaç d'engolir-se una